

BAGGRUND

Lov om beskyttelse af whistleblowere trådte i kraft 17. december 2021. Virksomheder og organisationer, der er omfattet af *Lov om offentlighed i forvaltningen*, skal i følge §27 afrapportere årligt om whistleblower aktiviteten (Årsberetning) om whistleblower aktivitet.

Transparency International Danmark (TI-DK) har indsamlet årsberetningerne for 2022 (Rapporten "Whistleblowing in the Wind") og igen for 2023 (denne rapport).

Til brug for årsberetningen udsendte TI-DK en skabelon for årsberetningen til fri afbenyttelse samt et mere omfattende ide katalog og forslag til oplysninger, der kunne tilføjes. Formålet var, at forbedre oplysningen om whistleblower aktiviteten.

Årsberetningerne blev indsamlet i perioden februar 2024 til april 2024. Rapporten (V1.0) er udgivet i maj 2024.

Rapporterne mv. kan downloades på <https://transparency.dk/whistleblowers/>.

Transparency International, Danmark

Redaktør: Lars Wriedt

Research og review: Natascha Felix, Katrine Harboe, Albert Bischoff samt Karin Holte, Josephine Noboa, Jesper Sejberg og Emilie Fabricius Eriksen.

KONKLUSION

Antallet af Whistleblower Indberetninger er steget i 2023

Antallet er steget ca. 50% fra 2022 til 2023.

2022 var første år Lov om beskyttelse af Whistleblowere trådte i kraft, og var et lavt udgangspunkt.

Stigningen kunne indikere flere positive udviklinger, eksempelvis at whistleblowerordningerne nu blevet mere synlige og der er mindre betænkelighed ved at indberette.

Danmark er stadig langt under en international benchmark udgivet af Navex.

Der er stadig små 60% afviste WB Indberetninger

Andelen af afviste WB Indberetninger for 2023 er på samme niveau som for 2022. Det er højere end vi forventede og tyder på, at ordningen, og hvad den dækker, endnu ikke er helt forstået, og at der er et fortsat behov for kommunikation.

Hver afvist WB Indberetning betyder en frustreret whistleblower og sagsbehandlere, der måske oven i købet bliver efterladt i en udsat position.

Virksomhederne kan måske også stille spørgsmål ved, om ordningen er effektiv og ikke blot et ressourcespild.

Det kan derfor give stor værdi for alle parter, hvis der gøres mere ud af kommunikationen omkring ordningerne, således at tilliden bevares og deres positive potentiale kan realiseres.

Temaerne er de samme

Overtrædelser af forvaltningsregler og interne processer samt arbejdsmiljø er stadig langt de største temaer for WB Indberetninger i offentlige virksomheder i Danmark.

Antallet af uafsluttede sager er steget

Der er en lille stigning i antal WB Indberetninger, der ikke er behandlet færdig indenfor perioden.

Det kunne tyde på, at ressourcerne ikke er fulgt med den store stigning i antallet af sager.

Beretningerne indeholder kun data til en kvantitativ analyse.

Årsberetningerne for 2023 er stadig meget summariske og uden mange oplysninger.

Det betyder, at der ikke er grundlag for en årsagsanalyse af f.eks. de mange afviste WB Indberetninger, eller hvilke love der indberettes om.

Hvis de kommende Årsindberetninger indeholder mere detaljerede data om nytten og resultaterne af WB Indberetningerne, kunne det øge troværdigheden og dermed opbakningen til ordningen.

Transparency International Danmark vil de kommende år især følge

- Udviklingen de kommende år om både antal og indhold af WB Indberetningerne.
- Om antallet af afviste indberetninger falder forholdsmæssigt
- Om der fremkommer eksempler på repressalier mod enten whistlebloweren eller sagsbehandlerne i whistleblowerordningerne
- Eksempler på indberetninger der har medført forbedringer i virksomheden eller branchen, eller som har afsløret væsentlige misforhold eller egentlig korrruption.

ANBEFALINGER

På baggrund af Årsrapporterne for 2023 har vi nogle anbefalinger til forbedringer.

En potentiel whistleblower bør kunne finde fortrolig, individuel vejledning.

At whistleblowe kan opfattes som meget risikabelt for ens omdømme eller ansættelsesforhold.

Der bør være en mulighed for fortrolig rådgivning, der kan vejlede og hjælpe whistlebloweren med processen og med tilrettelæggelse af indberetningen. Vejledningen kunne støtte fortroligheden og anonymiteten når der indberettes, og nødvendigheden af at give sig til kende, hvis det er nødvendigt for undersøgelsen af sagen.

En vejledning kan potentielt også nedbringe antallet af grundløse eller ikke omfattede WB Indberetninger og dermed antallet af afviste indberetninger.

Samme funktion kunne tilbyde en "WB Ombudsmand", der både kunne undersøge generelt om overholdelse af formalia (adgang til indberetning, udarbejdelse af Årsberetning etc.), og som også kunne undersøge materielle forhold (afviste klager, sagsbehandling i forhold til loven etc.).

Dette kunne forankres ved den nationale whistleblowerordning.

Medarbejderne i virksomhedernes whistleblower enheder bør beskyttes.

De indberettede sager er ofte følsomme og kan omhandle dele af virksomhedens ledelse.

Det kan være sensitivt at opklare følsomme sager, og der kan være interesser i at sløre sagerne.

Sagsbehandlerne bør beskyttes fra afpresning eller repressalier ligesom whistlebloweren.

Dette kan gennemføres ved en tilføjelse til loven.

§27 i loven om beskyttelse af whistleblowere bør præciseres.

Årsrapporten bør indeholde flere strukturerede data, der gør yderligere analyse og læring mulig.

Tidsrammer og offentliggørelse bør præciseres.

Det bør præciseres, hvilke virksomheder der er omfattet, f.eks. ved markering i CVR registret.

DATAGRUNDLAG

Der eksisterer ikke en samlet liste over virksomheder, der er omfattet af *Lov om offentlighed i forvaltningen*. Virksomhedslisten er baseret på udtræk fra CVR registret, suppleret med enkelte andre. Det er de samme 235 virksomheder, der indgår i både 2022 og 2023 analysen.

	2022	2023	
Antal virksomheder	235	235	
Antal ansatte (cvr.dk # ansatte marts'23 / marts'24)	954.123	907.537	
Antal Årsberetninger	171 73%	168 71%	af antal virksomheder
Antal Årsberetninger med 0 WB indberetninger	51 30%	49 29%	af antal Årsberetninger
Antal WB indberetninger (åbne fra forrige år + indberettet for året)	779	1.155 148%	af forrige år
Antal WB indberetninger (afviste)	454	609	
Antal WB indberetninger (realitetsbehandlet)	324	409	

Figur 1 - Datagrundlag

Der er stadig ¼ af virksomhederne, der ikke offentliggør den lovpligtige årsrapport, så vi kunne finde den, og som ikke svarer ved henvendelse.

WHISTLEBLOWERAKTIVITET

Andelen af virksomheder, der har mindst 1 WB Indberetning ligger på et konstant niveau på ca. 70% både i 2022 og 2023.

	2022	2023
Antal virksomheder med mindst 1 WB indberetning	120	119
% af antal virksomheder med en Årsberetning	70%	71%
Antal ansatte	663.929	612.855
Antal WB indberetninger for året	779	1076
Antal WB indberetninger pr. 100 ansatte	0,117	0,176
Antal WB indberetninger under behandling ultimo året	79 10%	137 13%

Figur 2 – Whistlebloweraktivitet

For det samme antal virksomheder, er der ca. 50% flere WB Indberetninger. Også i forhold til antal medarbejdere i virksomhederne er der flere indberetninger.

Det tyder på, at ordningen efterhånden er mere kendt, og at potentielle whistleblowere måske også er mere trygge ved at indberette et forhold.

Der er en lille stigning i antallet af WB Indberetninger, som ikke er færdigbehandlet ved periodens udgang. Det kunne tyde på, at hvor antallet af indberetninger er steget meget, så er ressourcerne til sagsbehandling ikke fulgt med.

TEMA FOR WB INDBERETNINGER

På Årsberetningen skal virksomheden angive de temaer, som WB Indberetningerne dækker over. For 2023 bruger vi en forenklet, standardiseret tabel, og tæller sammen hvor mange Årsberetninger, der nævner det pågældende tema.

Antal Årsberetninger, der nævner nedenstående temaer	
2022	2023
33 Sagsbehandling, forvaltning	35 Forvaltnings regler, interne processer
23 Strafbare forhold, lovovertrædelse	26 Arbejdsmiljø og -kultur, HR
17 Arbejdsmiljø og -kultur	16 Lov, aftale- eller overenskomstbrud
12 Økonomi, bedrageri, tyveri, bestikkelse	14 Økonomi, bedrageri, tyveri, bestikkelse
10 Diskrimination, krænkelser, chikane	12 Diskrimination, krænkelser, chikane
9 Databeskyttelse, -udnyttelse, IT	9 Øvrige forhold
7 Habilitet, nepotisme, interessekonflikt	7 Data og IT misbrug
5 Øvrige alvorlige forhold	4 Habilitet, nepotisme, interessekonflikt
5 HR	
1 Tilsynsforpligtigelse	
1 Service og ydelser	
1 Sikkerhed, fare for liv	

Figur 3 – Temaer for WB Indberetninger

Det er stadig overtrædelse af forvaltningsregler og interne procedurer som er langt det største tema, fulgt af arbejdsmiljø.

Det skyldes typisk anonymitet, hvis en WB Indberetning må opgives pga. manglende oplysninger.

Datamisbrug, nepotisme og interessekonflikt ligger meget lavt.

Kategoriene for 2022 havde for stort et overlap, derfor forenkler vi strukturen for 2023. De fremhævede kategorier er direkte sammenlignelige.

BENCHMARK

Der findes ikke en benchmark, der er direkte sammenlignelig med Årsberetningerne fra de danske offentlige virksomheder.

Navex er en privat virksomhed, baseret i USA, som leverer whistleblowersystemer og -processer i alle verdensdele. De udgiver årligt en benchmark over deres aktivitet. Denne inkluderer både offentlige og private virksomheder i flere verdensdele med flest i USA. For private virksomheder er det ofte globale virksomheder, der har aktiviteter i mange lande (eksempelvis Vestas, Maersk og Rambøll).

De danske Årsindberetninger er kun for offentlige virksomheder og institutioner, der opererer alene i Danmark. En direkte sammenligning skal derfor ses med forhold for de store forskelle, der er mellem de virksomheder, som indgår.

Navex *)	År	Benchmark
	2018	1,400

2019	1,400
2020	1,300
2021	1,260
2022	1,470

*) 2022 Risk & Compliance Hotline & Incident Management - Benchmark Report / Navex
2023 Risk & Compliance Hotline & Incident Management - Benchmark Report / Navex

Navex udregner benchmark som medianen for antal indberetninger pr 100 ansatte efter formelen: *Antal WB Indberetninger / (Antal ansatte / 100)*. De medtager kun virksomheder med mindst 10 WB Indberetninger.

Vi anvender samme regnemetode for de danske Årsindberetninger.

	2022	2023
Virksomheder med Årsberetning	171	168
Antal WB indberetninger	779	1.076
Antal virksomheder med mindst 10 WB indberetninger	17	29
Antal WB indberetninger for året *)	387	649
Antal medarbejdere	274.339	353.039
WB indberetninger pr 100 ansatte - Median (Navex)	0,383	0,232
Antal virksomheder med mindst 1 WB indberetning	120	119
Antal WB indberetninger *)	732	928
Antal medarbejdere	663.998	619.465
WB indberetninger pr 100 ansatte - Median	0,133	0,168
*) Den Nationale Whistleblower Ordning er ekskluderet	48	149

Figur 4 - Benchmark

Direkte sammenlignet for virksomheder med mere end 10 WB Indberetninger ligger offentlige virksomheder i Danmark med 0,232 langt under Navex benchmark på 1,400.

Vi forventer ikke, at offentlige virksomheder i Danmark kommer fuldt op på Navex benchmark. Selv med forbehold for sammenligningen er det alligevel tankevækkende, at forskellen er så stor.

Da der kun er relativt få danske virksomheder med mere end 10 WB Indberetninger beregner vi også medianen for alle virksomheder med mindst 1 WB Indberetning. Her er der en positiv udvikling fra 2022.

Denne benchmark (alle med mindst 1 WB Indberetning) er interessant at følge for de offentlige danske virksomheder, og vi planlægger at måle udviklingen for de kommende år.

I øvrigt viser tallene en stigning af antal WB Indberetninger til den nationale whistleblower ordning.

AFVISTE WB INDBERETNINGER

Der er et højt niveau af afviste WB Indberetninger.

	2022	2023
Sag ikke omfattet af WB lov		238
Indberetter ikke omfattet af WB lov		42
Øvrige årsager		36
Ufuldstændigt grundlag		31
Fejl eller spam		10
Personlige sager		7
Tavshedspligt		0
Antal afviste ialt	454	609
% afviste af total antal WB indberetninger	58%	57%

Figur 6 – Afviste WB Indberetninger

Langt den største grund til at afvise en WB Indberetning er at, enten forholdet eller indberetter ikke er omfattet af loven.

Det skyldes typisk anonymitet, at en WB Indberetning må opgives pga. manglende oplysninger. En individuel, fortrolig vejledning kan netop give whistlebloweren trygheden til at stå frem med yderligere oplysninger.

En afvist WB Indberetning efterlader en frustreret whistleblower, og både vedkommende og sagsbehandlerne havner måske i en udsat position.

Der bruges ressourcer på at vurdere og afvise en WB Indberetning, og virksomhederne kan måske få den opfattelse af selve ordningen ikke er effektiv og at ressourcerne kunne anvendes bedre på andre opgaver.

Derfor bør der arbejdes på at få antallet af afviste WB Indberetninger bragt ned.

Statistikken tyder på, at whistleblowerloven ikke er helt forstået hos dem, der tænker på at indberette et forhold.

En oplysningskampagne, f.eks. gentaget årligt sammen med IT-sikkerhed, hvidvaskning eller andet, kunne også indeholde et afsnit om whistleblowing.

Vi efterlyser også en mulighed for at få en uvildig og fortrolig rådgivning for de personer, der overvejer at indberette et forhold. Det ville flytte sager, der ikke er dækket af whistleblowerloven, til andre rapporteringskanaler og kvalificere de sager, der bliver indberettet, bedre.

WB INDBERETNINGER FORDELT PÅ REGIONER

Vi har målt antallet af WB Indberetninger på virksomhederne efter deres placering i Regionerne.

Alle Virksomheder med Arsberetning						
	Andel	WB indberet	Afviste	% afviste	Andel 2022	% afviste 2022
Hovedstad	57%	614	333	54%	56%	53%
Sjælland	5%	53	35	66%	12%	76%
Nord	5%	57	39	68%	6%	46%
Midt	9%	92	57	62%	7%	44%
Syd	23%	246	145	59%	19%	71%
		1076	609	57%		58%

Figur 7 – WB Indberetninger på Regioner

Det overordnede billede er stort set uændret fra år 2022. Der er stadig langt flest i Region Hovedstaden, og færrest i Region Sjælland og Region Syd.

Det kan skyldes, at virksomhederne i Region Hovedstaden er større og måske har haft whistleblowerordninger fra før loven trådte i kraft i 2021. Hvis det er en del af årsagen, så kan vi forvente at aktiviteten vil stige i de regioner, hvor ordningen er forholdsvis ny.

Vi vil følge udviklingen for de kommende år.

KOMMUNERNES PARTIFARVE

For alle kommuner, der har offentliggjort en årsberetning, har vi opgjort antal WB Indberetninger pr. 100 ansatte efter partifarven på kommunens borgmester.

	Antal WB indberetninger pr. 100 ansatte	
	2022	2023
Socialdemokrati	0,088	0,126
Socialistisk Folkeparti	0,062	0,000
Venstre	0,044	0,068
Konservative	0,033	0,042
Radikale Venstre	0,258	0,000
Slesvig Parti	0,045	0,095

Figur 8 – Benchmark efter kommunernes partifarve

Der er stadig dobbelt så mange indberetninger i RØDE kommuner som i BLÅ.

På nær en kommune med 0 WB Indberetninger har alle dog vækst i aktiviteten.

Vi har ikke data til at afgøre om det er forskelle i arbejdskulturen, administrationen, eller måske størrelsen på kommunen, der er årsagen.

Det er en måling vi vil følge de kommende år.

ÅRSBERETNING FORMAT

Det er stadig meget få tal, der bliver offentliggjort i årsberetningerne.

	2022	2023
Årsindberetninger, der anvender TI skabelon	15	22
% Årsberetninger der afsluttes ultimo året	64%	80%

Figur 9 – Årsberetninger

Vi kan se en lille vækst i brugen af vores skabelon for Årsberetning, men langt de fleste er stadig meget simple.

Modtagne indberetninger	Indberetninger der er realitetsbehandlet	Afviste indberetninger	Antal indberetninger, der har givet anledning til politianmeldelse
1	0	1	0

Figur 10 – Den typiske årsrapport

Vi har et stort ønske om, at Årsrapporterne bliver mere fyldestgørende. Det ville give mulighed for at se nærmere på årsagssammenhænge for mange dele af statistikken. For 2022 og 2023 kan vi kun se at aktiviteten bevæger sig, men ikke hvorfor.

WHISTLEBLOWING ER EN MÆRKESAG

Whistleblowing er en mærkesag for Transparency International Danmark. Det er vigtigt for at opfange forhold, der kan indeholde misbrug af betroet magt, og at få dem behandlet på en fair og sikker måde.

Whistleblowing er vigtig for den enkelte

Hvis andre metoder ikke virker eller virker for risikable, så er whistleblowing en beskyttet måde at rapportere på, og indberetningerne behandles på en uafhængig og uvildig måde.

Whistlebloweren skal føle sig tryk ved

- at stå frem
- at der er beskyttelse mod repressalier
- at det nytter noget
- og at der er andre i samme situation

Whistlebloweren skal vide

- at de kan whistleblowe
- at der er en lovfæstet ordning
- hvad der kan indberettes om
- hvordan ordningen benyttes
- mulighederne for at være anonym

Whistleblowing er vigtigt for virksomhederne

Der kan altid opstå sager, som er ødelæggende for omdømme, indtjening, arbejdsmiljø mv. Virksomheden kan også være udsat for intern eller ekstern kriminalitet som medfører tab af omsætning, indtjening eller effektivitet.

Det er vigtigt at sagerne kommer frem, før de når at udvikle sig for langt, og at alle involverede – whistlebloweren, den anklagede og sagsbehandlerne – får en tryk og fair behandling.

Whistleblowing er vigtig for samfundet.

Kriminalitet og kriminell korrupsion bør opklares og forhindres. Whistleblowing er et vigtigt supplement for at få sagerne frem og løst.

Beskyttelse af whistlebloweren mod både uformel og formel gengældelse skaber en nødvendig tryghed. En god whistleblowerproces beskytter også mod uretmæssige eller grundløse beskyldninger.

LOVGRUNDLAG

Følgende love og vejledninger ligger til grund for whistleblowerordningen.

- LBK nr 145 af 24/02/2020 (Gældende)
Bekendtgørelse af lov om offentlighed i forvaltningen
- VEJ nr 9249 af 16/12/2021 (Gældende)
Vejledning for whistleblowerordninger på offentlige arbejdspladser
- VEJ nr 9250 af 16/12/2021 (Gældende)
Vejledning for whistleblowerordninger på private arbejdspladser

KONTAKT

Transparency International Danmark kan kontaktes på følgende

Hjemmeside: www.transparency.dk

Sekretariat:

Transparency Danmark
Klosterstræde 9
1157 København K

Email sekretariatet@transparency.dk

CVR nummer 31995876